

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ

(Διπλωματική εργασία του Γρηγορίου Γιοβανόπουλου. Επιβλέπων καθηγητής
Απόστολος Παπαϊωάννου, Ιωάννινα, Μάιος 2007. σελ. 134 – 151)

ΤΟ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙ
ΙΣΤΟΡΙΑ – ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ – ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΟΙ ΠΟΥ ΠΟΛΕΜΗΣΑΝ ΣΤΟ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙ

Κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού αγώνα στην περιοχή του Ρουμλουκιού διαδραματίστηκαν ορισμένα από τα σημαντικότερα γεγονότα που έκριναν τελικά την έκβαση αυτού του ιδιότυπου αγώνα. Πρωταγωνιστές αναδείχτηκαν ντόπιοι οπλαρχηγοί και στρατιώτες αλλά και Έλληνες αξιωματικοί που κατέφθασαν από την ελεύθερη Ελλάδα και από την λεβεντογέννα Κρήτη.

Πριν από την οργάνωση των ελληνικών σωμάτων, στο βάλτο των Γιαννιτσών δρα ολιγάριθμοι αντάρτικο σώμα με αρχηγό τον Τζόλα Περήφانو τον οποίο μετά από λίγο διαδέχθηκε ο Θεοχάρης Κούγκας με σκοπό την προστασία των Ελλήνων ψαράδων από τους Βούλγαρους κομιτατζήδες. Και οι δύο οπλαρχηγοί κατάγονταν από τον Γιδά (παλιά ονομασία της Αλεξάνδρειας).

Ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός που μπήκε επικεφαλής σώματος στο βάλτο ήταν ο Κωνσταντίνος Μπουκουβάλας (καπετάν Πετρίλος) και ακολούθησαν οι: Μιχαήλ Αναγνωστάκος (καπετάν Ματαπάς), Παναγιώτης Παπαντζανετέας (καπετάν Παναγιώτης), ο Ιωάννης Δεμέστιχας (καπετάν Νικηφόρος), ο Βασίλειος Σταυρόπουλος (καπετάν Κόρακας), ο Τέλλος Αγαπηνός (καπετάν Άγρας). επίσης σημαντική είναι η δράση των ντόπιων οπλαρχηγών Αποστόλη Ματόπουλου από την Αλεξάνδρεια (Γιδά) και Δημήτρη Κατσάμπα από το Ραψομανίκι και Πρόδρομου Σκοτίδη από τους Ποζιαρίτες (σημερινό Κεφαλοχώρι). σημαντικότερη ήταν και η προσφορά του καπετάν Γκόνου Γιώτα από τα Γιαννιτσά ο οποίος έδρασε στο Βάλτο των Γιαννιτσών αλλά και στο Ρουμλούκι.

ΟΝΟΜΑΤΑ ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

ΚΟΡΥΦΗ

ΚΟΥΖΙΩΡΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΠΡΑΚΤΟΡΑ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΟΠΛΙΤΗΣ

(ΒΕΛΕΝΤΖΑΣ)

ΚΛΕΙΔΙ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ ΣΠΥΡΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ (ΓΙΔΑ)

ΚΟΥΓΚΑΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ	ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΣ
ΚΟΥΚΟΥΛΟΥΔΗΣ ΘΩΜΑΣ	ΟΡΓΑΝΟ ΠΡΑΚΤΟΡΑ Β' ΤΑΞΗΣ
ΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ	ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΣ
ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ	ΙΕΡΕΑΣ – ΔΑΣΚΑΛΟΣ
ΠΕΡΗΦΑΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (ΤΖΟΛΑΣ)	ΟΠΛΙΤΗΣ

ΚΑΒΑΣΙΑ

ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
ΤΣΑΜΠΑΖΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ

ΚΑΜΠΟΧΩΡΙ

ΜΠΑΝΤΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
ΣΑΜΑΡΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ	ΟΠΛΙΤΗΣ
ΤΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ ΘΩΜΑΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ

ΝΕΟΧΩΡΙ

ΤΡΙΚΑΛΙΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
----------------------	---------

ΝΗΣΙ

ΝΤΕΛΛΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
ΤΣΙΑΜΠΟΥΡΛΙΑΝΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ	ΟΡΓΑΝΟ ΠΡΑΚΤΟΡΑ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

ΞΕΧΑΣΜΕΝΗ

ΚΑΤΣΙΑΜΠΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΟΡΓΑΝΟ ΠΡΑΚΤΟΡΑ Γ' ΤΑΞΕΩΣ
ΣΚΟΤΙΔΑΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ	ΟΡΓΑΝΟ ΠΡΑΚΤΟΡΑ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

ΜΑΚΡΟΧΩΡΙ

ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗΣ	ΟΡΓΑΝΟ ΠΡΑΚΤΟΡΑ Γ' ΤΑΞΗΣ
---------------------------	--------------------------

ΑΓΚΑΘΙΑ

ΓΚΙΖΑΛΙΩΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
----------------------	---------

ΔΙΑΒΑΤΟΣ

ΘΕΟΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΟΔΗΓΟΣ
ΘΕΟΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ	ΟΔΗΓΟΣ
ΜΑΛΙΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
ΜΑΝΙΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
ΑΚΡΙΒΟΠΟΥΛΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ

ΣΧΟΙΝΑΣ

ΠΡΟΪΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΟΡΓΑΝΟ ΠΡΑΚΤΟΡΑ Γ' ΤΑΞΕΩΣ
------------------	---------------------------

ΠΑΛΑΤΙΤΣΙΑ

ΤΣΙΡΟΓΙΑΝΝΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
ΤΣΑΝΤΗΛΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
ΤΣΙΛΟΥΡΔΑΤΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ	ΟΡΓΑΝΟ ΠΡΑΚΤΟΡΑ Γ' ΤΑΞΗΣ

ΣΤΑΥΡΟΣ

ΧΗΡΑΣ ΠΕΤΡΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
--------------	---------

ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙ

ΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΟΠΛΙΤΗΣ
----------------------	---------

ΝΗΣΕΛΟΥΔΙ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ Π.	ΟΠΛΙΤΗΣ
-----------------	---------

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

ΜΙΧΑΗΛ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΟΣ (καπετάν Ματαπάς)

Ο Μιχαήλ Αναγνωστάκος κατάγονταν από τα χωριά του Πύργου της Μάνης ήταν ανθυπολοχαγός του πυροβολικού του ελληνικού στρατού και στάλθηκε από το μακεδονικό κομιτάτο στη Μακεδονία για να ενισχύσει το ελληνικό κομιτάτο στη Μακεδονία για να ενισχύσει τον ελληνικό πληθυσμό ο οποίος πείζονταν από τους Βούλγαρους κομιτατζήδες. Έδρασε ως καπετάν Ματαπάς ή Παπαχρήστος στη μονή Όσσιανη στη Γευγελή ή ψαράς στη λίμνη των Γιαννιτσών. Έφτασε στη Μακεδονία με ιστιοφόρο στην Ποτίδαια Χαλκιδικής και από εκεί πήγε στη Γευγελή. Λόγω της εξαιρετικής του δράσης οι Τούρκοι έλαβαν έκτακτα στρατιωτικά μέτρα και αναγκάστηκε να μεταμφιεστεί σε παπά συνεχίζοντας απτόητος τη δράση του. Τον Ιανουάριο του 1906 παίρνει εντολή και μεταβαίνει στο βάλτο των Γιαννιτσών όπου μένει μέχρι τον Ιούλιο. Οι συνεχείς μάχες του είναι θρυλικές και κατορθώνει να κατασκευάσει την πρώτη ελληνική καλύβα μέσα στο βάλτο. Ήταν μικρόσωμος, μεγάλος οργανωτής, πολυμήχανος και αεικίνητος. Τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνονται από το εξής περιστατικό. Του είχε ανατεθεί η αποστολή να εκμηδενίσει τη δράση ενός πράκτορα της Ρουμάνικης προπαγάνδας ο οποίος δρούσε στην περιοχή Βέροιας – Ρουμλουκιού. Ο καπετάν Ματαπάς αφού μεταμφιέστηκε σε ψαρά πήγε στο σπίτι του και του πρόσφερε φιλικά ένα μεγάλο ψάρι που μέσα στην κοιλιά του είχε ένα κομμάτι χαρτί το οποίο έγραφε. «Ήρθα μόνος μου για να σε γνωρίσω και να με γνωρίσεις και σου συνιστώ να αλλάξεις δρόμο γιατί ο δρόμος που τραβάς σε φέρνει επάνω μου και καλή αντάμωση. Καπετάν Ματαπάς». Την επομένη ο συγκεκριμένος πράκτορας έφυγε χωρίς να γυρίσει ποτέ πια.

Εικόνα 30

Μιχαήλ Αναγνωστάκος (Καπετάν Ματαπάς)
(Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα
Θεσσαλονίκης)

ήταν από τους πρώτους που μπήκαν στη Θεσσαλονίκη το 1912 και έπεσε
ηρωικά μαχόμενος στη μάχη του Λαχανά κατά των Βουλγάρων.

Οι χωρικοί της περιοχής
συνέθεσαν για τον καπετάν
Ματαπά τους εξής στίχους:

Τι είν' αυτός ο Ματαπάς
Τον ευρίσκεις όπου πας
Πότε γίνεται παπάς
Πότ' αντάρτης και ψαράς.

Στέλνουν γράμματα οι
Βουλγάροι
Ματαπά μου παλικάρι
να μας δώσετε την πόλη
τι θα σκοτωθείτε όλοι.

Γω την πόλη δεν αφήνου
τα κλειδιά δεν παραδίνου

και με λένε Ματαπά

για κοπιάστε κατά πα.

Ο Μιχαήλ Αναγνωστάκος

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑΣ (Καπετάν Πετρίλος)

Γεννήθηκε το 1877 στην Αθήνα. Ήταν απόγονος της ένδοξης
οικογένειας κλεφταρματολών των Μπουκουβαλαίων. Το 1898 βγαίνει
από τη σχολή Ευελπίδων ως ανθυπολοχαγός και το 1902 του ανατίθεται
η αποστολή να κατασκοπεύσει τα συμβαίνοντα στη Μακεδονία. Στα τέλη
του 1904 ετοιμάζεται το σώμα που θα μπει στη Μακεδονία για να
χτυπήσει τους κομιτατζήδες. Αρχηγοί του είναι ο Κώστας
Μπουκουβάλας και ο Ιωάννης Νταφώτης.

*Εικόνα 31
Κωνσταντίνος Μπουκουβάλας (Καπετάν
Ματαπάς) (Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα
Θεσσαλονίκης)*

Στις αρχές Μαΐου του 1905 ο Κώστας Μπουκουβάλας με μια μικρή ομάδα μαχητών κινείται προς το βάλτο και καταφέρνει μετά από σκληρό αγώνα να δημιουργήσει προγεφυρώματα με κέντρο το Τσέκρι στα ΒΑ της λίμνης. Η δράση του γεμίζει με θάρρος τους Έλληνες και δημιουργεί μεγάλα προβλήματα στους Βούλγαρους. Ο Μπουκουβάλας επεκτείνει τη δράση του και στα δυτικά της λίμνης έχοντας όμως απώλειες στο σώμα του και παράλληλα έχοντας σοβαρό πρόβλημα με την υγεία του. Γι' αυτό στα τέλη του Νοέμβρη του 1905 πηγαίνει στο Τσινάφορο (Πλάτανος Ημαθίας) αφού έχει κυριαρχήσει σ' όλο σχεδόν το βάλτο εκτός από τη Δυτική του πλευρά. Αργότερα προτρέπει το

γαμπρό του Γιώργο Μπουκουβάλα γυμνασιάρχη και εκδίδουν το βιβλίο – μελέτη «Η γλώσσα των εν Μακεδονία Βουλγαρόφωνων» με στόχο να αποδείξει ότι η γλώσσα που μιλούν οι σλαβόφωνοι είναι η Ελληνική με στοιχεία σλάβικα και βουλγάρικα. Αργότερα συμμετέχει στους Βαλκανικούς αγώνες και είναι αυτός που με τον λόχο του καταλαμβάνει το ύψωμα του Αγ. Νικολάου ανοίγοντας το δρόμο για την κατάληψη των Ιωαννίνων. Στον ΕλληνοΒουλγαρικό πόλεμο του 1913 ως λοχαγός διακρίθηκε ιδιαίτερα και έλαβε τιμητικές διακρίσεις. Πήρε μέρος στη Μικρασιατική εκστρατεία ως μέραρχος και έφτασε μέχρι το Σαγγάριο. Λίγο πριν την καταστροφή αρρώστησε βαριά και επέστρεψε στην Αθήνα. Πέθανε το 1932 χωρίς να αφήσει απογόνους.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ (Καπετάν Κόρακας)

Εικόνα 32

Βασίλειος Σταυρόπουλος (Καπετάν Κόρακας) (Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα Θεσσαλονίκης)

Έδρασε στη στρατηγική περιοχή της Βέροιας και του Ρουμλουκιού από τα τέλη του 1907.

Ήταν επιλοχίας του ελληνικού στρατού και γεννήθηκε το 1876 στη Δωρίδη. Πήρε μέρος ως εθελοντής στον άτυχο πόλεμο του 1897. Φοίτησε στη σχολή υπαξιωματικών και τον Ιούνιο του 1906 συγκρότησε δικό του σώμα. Σε ελάχιστο χρονικό διάστημα ανέλαβε τον έλεγχο της περιοχής εκδιώκοντας τους ρουμανίζοντες και τους κομιτατζήδες. Στο σώμα του υπηρέτησαν και οι ντόπιοι οπλαρχηγοί Σκοτίδας και Κατσάμπας. Συνεργάστηκε με τον Χαλίλ μπέη της Καβάσιλος (που είχε ηπειρώτισσα μητέρα) και τον βοήθησε μετά από την απελευθέρωση να επιβιώσει.

Ανέλαβε πολλές παράτολμες αποστολές και όταν κηρύχθηκε το 1908 το τουρκικό σύνταγμα αποχαιρέτησε τους άνδρες του και επειδή δεν είχε εμπιστοσύνη στους Τούρκους έχρισε στρατηγό το Σκοτίδα και αυτός παρακολούθησε μεταμφιεσμένος.

Αργότερα πήγε στη Θράκη και αφού συμμετείχε στους αγώνες του έθνους τελείωσε την καριέρα του με το βαθμό του στρατηγού.

Εικόνα 33
Παναγιώτης Παπατζανετέας (Καπετάν
Παναγιώτης)

Ο Παναγιώτης Παπατζανετέας, από τη Καρδαμύλη, ήταν υπαξιωματικός του Ελληνικού στρατού και έλαβε μέρος στο Μ.Α. ως εθελοντής στα αντάρτικα σώματα. Το 1905 ζήτησε από το Κέντρο Αθηνών που διεύθυνε ο Αλέξανδρος Μαζαράκης, να μεταβεί στη Μακεδονία, αλλά κρίθηκε σκόπιμο να υπηρετήσει στα γραφεία του Κέντρου στην Αθήνα.

Η επιθυμία του για ένοπλη δράση τον οδήγησε να αξιώσει από το θείο του Στρατηγό Τρουπάκη, που υπηρετούσε ως σύμβουλος στο Κέντρο, να αποσταλεί στη Μακεδονία. Το

Φεβρουάριο του 1906 του ανατέθηκε η αρχηγία εθελοντικού σώματος με το οποίο μετέβη ως υπαρχηγός στη λίμνη των Γιαννιτσών, υπό τον καπετάν Ματαπά (Αναγνωστάκο).

Την εποχή εκείνη η λίμνη των Γιαννιτσών αποτελούσε το σπουδαιότερο επικινδυνότερο σημείο του Μ.Α., αφού εκεί είχαν εγκατασταθεί Βούλγαροι κομιτατζήδες, είχαν οχυρώσει κατάλληλα τα κρησφύγετα τους και εκτελούσαν επιδρομές στα γύρω χωριά, τρομοκρατώντας το πληθυσμό.

Κανένα Ελληνικό αντάρτικο σώμα δεν είχε κατορθώσει να εγκατασταθεί στη λίμνη, λόγω της πεδινής έκτασης, των κομιτατζήδων και του Τούρκικου στρατού που ήταν εγκατεστημένος στα γύρω χωριά.

Μετά από πολλές αιματηρές μάχες οι δύο αρχηγοί κατάφεραν να εγκαταστήσουν μέσα στους καλαμιώνες της λίμνης την πρώτη Ελληνική καλύβα και αργότερα και άλλων την εκδίωξη των Βουλγάρων.

Μετά την αναχώρηση από τη λίμνη του καπετάν Ματαπά για την οργάνωση της δράσης στο διαμέρισμα του Ολύμπου, ουσιαστικά στη λίμνη δρα ο καπετάν Παναγιώτης. Εκεί δοκιμάστηκε η διοικητική του ικανότητα και τα σχέδια του για τον τρόπο διοίκησης, οργάνωσης και δράσης εντός της λίμνης εγκρίθηκαν από το Κέντρο Θεσσαλονίκης, οποίο απομάκρυνε τον διοικητή του Λοχαγό Μακρόπουλο που δεν συμφωνούσε με αυτά.

Για την υλοποίηση των σχεδίων εστάλη για ενίσχυση το σώμα του ανθυπολοχαγού Τέλλου Αγαπηνού (καπετάν Άγρας) και το σώμα του

ανθυπολοχαγού Σάρου (καπετάν Κάλας), που είχε υπαρχηγό το μανιάτη επιλοχία Παρασκευά Ζερβέα (καπετάν Παρασκευάς).

Αυτούς υποδέχθηκε ο Παπατσανετέας, για τη δράση του οποίου στη λίμνη και αλλού ο στρατηγός Κ. Μαζαράκης έγραψε: «Ο Παπατσανετέας υπήρξε το 1906 - 1907 από τους θρυλικούς ήρωας της λίμνης των Γιαννιτσών. Η τιμιότης του υπήρξε παροιμιώδης ενέπνεε γενικήν εμπιστοσύνην».

Η δράση του υπήρξε μεγάλη και οι αποστολές που του ανατέθηκαν εντός και εκτός της λίμνης ήταν επιτυχείς. Λόγω των κακουχιών της λίμνης μετατέθηκε για μικρό χρονικό διάστημα και υπηρέτησε στο Κέντρο Θεσσαλονίκης.

Το Φεβρουάριο του 1908 ανέλαβε τη διοίκηση του σώματος Χαλκιδικής, όπου παρέμενε μέχρι την ανακήρυξη του Συντάγματος στη Τουρκία, οπότε και διαλύθηκαν τα αντάρτικα σώματα.

Μετά την παύση του ένοπλου αγώνα ο Παναγιώτης Παπατσανετέας τον Οκτώβριο του 1908 αναλαμβάνει, μετά από σχετική εντολή, διευθυντής του ορφανοτροφείου τα Βοδενά, όπου και εγκαταστάθηκε, δρώντας ως πράκτορας, βοηθούμενος από τη σύζυγό του Καλλιόπη.

Τον Ιούνιο του 1909 προδόθηκε από τους Βουλγάρους, στους Τούρκους οι οποίοι τον συνέλαβαν και φυλακίσθηκε στη Θεσσαλονίκη. Μετά από ανάκριση τριών ημερών εξορίσθηκε και επανήλθε στην Ελλάδα στις 24 Ιουνίου 1909.

Η επιτυχημένη τετραετής δράση του στον Εθνικό αγώνα συνεχίσθηκε κατά το πόλεμο του 1912, όπου υπηρέτησε υπό το στρατηγό Κ. Μαζαράκη. Το Φεβρουάριο του 1913 υπηρέτησε ως υπαρχηγός σώματος στη Χειμάρρα και πριν από τη κήρυξη του Ελληνοβουλγαρικού πολέμου εστάλη στη Μακεδονία με αποστολή την εκκαθάριση των εκεί Βουλγαρικών συμμοριών που απειλούσαν τις υπηρεσίες ανεφοδιασμού του Ελληνικού στρατού.

Το 1914 ο υπολοχαγός Παπατσανετέας έλαβε μέρος στο Βορειοηπειρωτικό αγώνα της περιοχής της Χειμάρρας.

Πέθανε με το βαθμό του Υποστράτηγου ε.α. και κατά τον τελευταίο αποχαιρετισμό του στις 13 Σεπτεμβρίου 1937, ο αντιστράτηγος Κ. Μαζαράκης είπε προς αυτόν: «σεμνότης σου και ο πατριωτισμός σου μας ημπόδιζον εφ' όσον έζης να εξυμνήσωμεν τας αρετάς σου, ήδη όμως οπότε μας εγκαταλείπεις δια παντός χάριν της ιστορίας υποχρεούμεθα να είπωμεν ότι υπήρξες πατριώτης υπέροχος, γενναίος όσον ελάχιστοι, τίμιος και σεμνός παροιμιώδης και ανεδείχθεις ήρωας μυθικός δι' όσων ηρωικών κατορθωμάτων έκαμες πολέμων τους εχθρούς της Ελλάδος και προασπίζων τα εδά της αποτελεσματικώς».

Ο Παναγιώτας Παπατσανετέας μέσα από τα απομνημονεύματα του Αλέξανδρου Ζάννα

Εις την Μακεδονία αυτός ο ιδιόρρυθμος Μανιάτης ήταν γνωστός ως «Καπετάν Παναγιώτης» και με το όνομα αυτό τρομοκράτησε τους Βουλγάρους κομιτατζήδες της περιφέρειας Γιαννιτσών.

Λοχίας υλικού του πυροβολικού στην Αθήνα, χάλασε τον κόσμο

για να συμπεριληφθεί στην αποστολή αγωνιστών και να σταλεί στη Μακεδονία. Αμέσως ανέλαβε σαν υπαρχηγός του Καπετάν Ματαπά (Αναγνωστάκου) και του Καπετάν Άγρα (Αγαπηνού) και έδρασε κυρίως στη λίμνη των Γιαννιτσών. Εκεί δοκιμάστηκε η διοικητική του αξία και η χαλύβδινη θέλησής του. Απλοϊκός, άκαμπτος, βαθιά τίμιος, «μέχρι σχολαστικότητας χαρακτηρίζει την τιμιότητά του ο Αθ. Εξαδάκτυλος, δεν χάνουνταν σε πλάγιους υπολογισμούς ή υπεκφυγές.

Η υπηρεσία που του ανέθεταν γίνονταν σκοπός του, και σκοπός της ζωής του ήταν πάντοτε η εξυπηρέτησις της Πατρίδας. Όλη του η δράσις και η σκέψις του ακόμα έτρεχε εκεί. Η λατρεία αυτή προς την Πατρίδα τον έκαμνε να αψηφά τον κίνδυνο και πολλαπλασίαζε τις ικανότητές του.

Δεν ήταν απ' τους οπλαρχηγούς που μπαινόβγαιναν στο σπίτι μας, γιατί στη Θεσσαλονίκη έρχονταν περαστικός, πάντα για υπηρεσιακούς λόγους, και απέφευγε να κυκλοφορή στους δρόμους ή σε γνωστά σπίτια. Στο κτήμα όμως της Παλατίτσας έρχονταν συχνά, ήταν το πέραςμα των Σωμάτων και εκεί άλλωστε τον πρωτογνώρισα.

Αδύνατος, πολύ μελαχρινός, με μεγάλα μουστάκια λεβέντικα, ήταν ασκητικός τύπος, είχε σπάνια σωματική αντοχή, την οποία απαιτούσε και απ' τους συντρόφους του.

Ύστερα από λίγους μήνες αναγκάστηκε να αποσυρθεί απ' την περιφέρεια των Γιαννιτσών, γιατί αρρώστησε βαρεια από ελώδεις πυρετούς και ρευματισμούς που έπαθε με την πολύωρο ακίνητη παραμονή στα νερά της λίμνης. Δεν άνθεξε όμως στην «αδράνεια» των Αθηνών και πάλι γύρισε και ανέλαβε τον αγώνα στη Χαλκιδική, έως την Επανάστασι των Νεότουρκων.

Αργότερα διορίστηκε «πράκτωρ» στην Έδεσσα και του ανέθεσαν την διεύθυνσι του ορφανοτροφείου αγοριών. Η γενναία γυναίκα του Καλλιόπη του παραστάθηκε στο έργο του, αψηφώντας μαζί του τον κίνδυνο. Στο τέλος όμως τον πρόδωσε ένας Βούλγαρος πράκτορας και αναγκάστηκε να εγκατάλειψη εσπευσμένως τη Μακεδονία.

Περήφανος Μανιάτης, δεν έκαμπτε τον αυχένα παρά όταν παρουσιάζονταν ζήτημα πειθαρχίας και κρατούσε σε απόσταση όσους έκρινε αυτός πως ανήκαν σε άλλη κοινωνική τάξη. Δεν ήθελε να χρεωστά σε άλλους ότι δεν μπορούσε να ανταποδώσει και δεν επέτρεπε σε κανέναν να θίγει την ιδική του αξιοπρέπεια.

Μου έμεινε στη μνήμη σαν σεμνός τύπος στρατιώτου με μεγάλη αγνή πατριωτική ιδεολογία, ο οποίος μπορούσε να ήταν και θρυλικός αγωνιστής του 1821.

Φτωχός έζησε και πέθανε στην Αθήνα το 1937, γνωστός μόνο στους λίγους πιστούς συναγωνιστάς του.

ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΠΟΖΙΑΡΙΤΗΣ (Καπετάν Σκοτίδας)

Ο Πρόδρομος Ποζιαρίτης κατάγονταν από το Κεφαλοχώρι και ανήκει στην κατηγορία των ανθρώπων που δεν ανέχονταν την αδικία των Τούρκων. Έτσι βρέθηκε παράνομος στα βουνά. Όταν άρχισε ο Μακεδονικός αγώνας ο Πρόδρομος Ποζιαρίτης ή Καπετάν Σκοτίδας εντάχθηκε στο σώμα του Βασίλη Σταυρόπουλου (καπετάν Κόρακα). Η

περιγραφή του Σταυρόπουλου είναι εύγλωττη για τον Πρόδρομο Ποζιαρίτη. «Αυτός ο Σκοτίδας ήταν ένας φοβερός άνθρωπος. Ως τη στιγμή που ήλθε στο σώμα μου ήταν ληστής και μαζί με δύο τρεις άλλους γυρνούσε και πλιατσικολογούσε τον τόπο εκεί γύρω. Είχε κάτι γένια ως το γόνατο και φορούσε ένα ελεεινό μαύρο πουκάμισο, πάντα το ίδιο. Ήταν από το χωριό Ραψομανίκι και 18 χρόνια σωστά ήταν ληστής. Απ' τη μέρα που τον πήρε μαζί μου έγινε άλλος άνθρωπος. Δεν έβγαλε βέβαια ποτέ το μαύρο του πουκάμισο ούτε έκοψε τα γένια του, που ήταν, όπως έλεγε η λεβεντιά του, αλλά βοήθησε και πολέμησε σαν λιοντάρι σωστά».

Στον κατάλογο των μακεδονομάχων αναφέρεται ως οπλίτης, ίσως γιατί «φτωχός άγιος, λειτουργία δεν έχει». Όπως λέει η παροιμία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ (Καπετάν Νικηφόρος)

Ο ΘΡΥΛΟΣ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΤΩΝ ΓΙΑΝΝΙΤΣΩΝ

Εικόνα 34

Ιωάννης Δεμέστιχας (Καπετάν Νικηφόρος)
(Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα
Θεσσαλονίκης)

«Η αγγελία του θανάτου του Παύλου Μελά υπήρξε το σύνθημα σύσσωμου λαϊκής εξεγέρσεως, έδωσε δε αφορμήν να γνωσθή ευρύτερον ο αρχίσας Μακεδόνικος αγών δι' ημετέρων Σωμάτων. Προσωπικώς εγώ από της εποχής εκείνης έλαβον την προς συμμετοχή μου απόφασιν. Έκρινα ότι ήτο επιβεβλημένον καθήκον να μετάσχω ενεργώς του εν Μακεδονία αγώνος. Αι ευκαιρίαι όπως υπηρετήση την Πατρίδα του δια μεγαλυτέρων θυσιών και έργων δεν παρουσιάζονταν συνήθως. Τούτου ένεκα, αν και αξιωματικός του

ναυτικού, απεφάσισα να μετάσχω του Αγώνος».

Έτσι περιγράφει ο νεαρός τότε Σημαιοφόρος του Πολεμικού μας Ναυτικού το κίνητρο της εθελοντικής του συμμετοχής στον τιτάνιο Μακεδονικό Αγώνα (1904 - 1908). Είναι ο Δεμέστιχας απ' το χωριουδάκι Αλεπού (Δεμεστιχιάνικα), πάνω από το Κότρωνα, που έδειξε ως Πολέμαρχος μισού αιώνα, πως μπορεί να τα καταφέρει το ίδιο άριστα στη θάλασσα και στην ξηρά! Μια μορφή θρύλος που βρίσκεται στην πρώτη γραμμή των Εθνικών μας αγώνων ως το θάνατο του το 1960.

Γεννήθηκε το 1882 κι ως γνήσιο τέκνο της οικογένειας των Δεμεστιχαίων, που διαπρέψαν αιώνες τώρα στα στρατιωτικά μας

πράγματα, τελείωσε τη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων. Πολύ σύντομα ήρθε η πρώτη του εθελοντική εμπλοκή κι ήταν ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΜΑΣ. Τη δράση του εδώ περιγράφει κι εξυμνεί -πλην των άλλων- η Πηνελόπη Δέλτα, «Στα μυστικά του βάλτου». Ο καπετάν Νικηφόρος επικεφαλής αντάρτικου Σώματος (Μανιατών και άλλων) συνεργάζεται και αντικαθιστά τον Καπετάν Άγρα στην περιοχή της λίμνης των Γιαννιτσών, κι από δω δίνει θρυλικές μάχες κατατροπώνοντας τους Βούλγαρους κομιτατζήδες αλλά και τους ανθέλληνες συνεργάτες τους, αναστρέφοντας ανεπιστρεπί υπέρ της υποθέσεως της Ελευθερίας, το κλίμα σε όλη την έκταση της Μακεδονίας. Και βέβαια θα χρειαζόταν βιβλίο για να περιγράψει τα εδώ κατορθώματά του.

Η δράση του όμως δεν σταματά: ξαναγυρίζει στο Πολεμικό Ναυτικό για να λάβει μέρος στους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-13 - σε όλες τις ναυμαχίες κατά του Τούρκικου στόλου. Επικεφαλής μάλιστα των Ναυτικών Αγημάτων απελευθερώνει τη Χίο και την Τένεδο δεν αποχωρεί από το πεδίο της μάχης καίτοι διάτρητος από τις εχθρικές σφαίρες, παρά μόνον όταν οι Τούρκοι υψώνουν λευκή σημαία στο κάστρο της Χίου και παραδίδον όλοι!

Στη συνέχεια της στρατιωτικής του σταδιοδρομίας περνάει όλες τις βαθμίδες της ιεραρχίας: Διοικητής Μοίρας και Κυβερνήτης Πολεμικών σκαφών. Αρχηγός του στόλου και του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού (ως Ναύαρχος πλέον). Επιθεωρητής και γενικός διευθυντής του Υπουργείου Ναυτικών, ακόμη και υπουργός Ναυτιλίας (στην εξόριστη αντικατοχική κυβέρνηση της Μέσης Ανατολής, 1941-44).

Η παρουσία του είναι και ευρύτερα κοινωνικά (1) εμφανής και πάντοτε ενωτική: 1947 κι ενώ βρίσκεται σ' εξέλιξη η αδελφοκτόνος σφαγή του Λακωνικού στοιχείου τίθεται επικεφαλής επιφανών συμπατριωτών μας (στην Αττική) και πετυχαίνει να πάψει ο αποδεκατισμός των παππούδων μας από τα δηλητηριώδη βέλη των πολιτικών παθών.

Προσπαθήσαμε εν' ολίγοις να σκιαγραφήσουμε το πορτρέτο ενός Ήρωα που τίμησε στους Πανέλληνες τη Γη της Μάνης. Και καθώς Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΜΑΣ βρίσκεται στο επίκεντρο της επικαιρότητας, βορά σε άνομες ορέξεις, η Μνήμη του υπενθυμίζει ως Μανιάτες έχουμε ΧΡΕΟΣ ΙΕΡΟ να είμαστε - με κάθε μέσον - στην Πρωτοπορία αυτού του δύσκολου μα υπέροχου Εθνικού Αγώνα.

«(...) και ο Νικηφόρος στ' ανοιχτά, στα Γιαννιτσά βαδίζει
με το σπαθί του όπου περνά τον Τόπο καθαρίζει
(...) Ήσουν Μανιάτης γιαλεχτός - περήφανος και τολμηρός
γιομάτος δόξα και τιμή και λεβεντιά ξεχωριστή
(...) Στη χώρα που εβάρφηκαν, στο αίμα μας, οι βράχοι
θα φέρουν τη σημαία μας νέοι Μακεδονομάχοι»

Ο Καπετάν Νικηφόρος, ένας από τους πολλούς Μανιάτες που συμμετείχαν εθελοντικά στην πρωτοπορία του Μακεδονικού Αγώνα, τιμάται στις μέρες μας από τον τόπο καταγωγής του. Συγκεκριμένα το Δημοτικό Διαμέρισμα Κότρωνας και έδρα του Δήμου Ανατολικής Μάνης, έδωσε στην πολυσύχναστη πλατεία της παραλίας του Κότρωνα το όνομά του και έχει ήδη τοποθετήσει τον ανδριάντα του Μανιάτη Μακεδονομάχου, ειδικά διαμορφωμένο χώρο στην ίδια πλατεία.

Από το αρχείο της «ΑΔΟΥΛΩΤΗΣ ΜΑΝΗΣ», Τ.9-10/1994

Ο ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΑΠΗΝΟΣ (Καπετάν Άγρας)

Εικόνα 35

Ο Τέλος Αγαπηνός (Καπετάν Άγρας) στο μέσον με τους Δεμέστιχα και Σάρρο στη λίμνη των Γιαννιτσών

Ο Τέλος Αγαπηνός, ανθυπολοχαγός πεζικού του ελληνικού στρατού, γεννήθηκε στους Γαργαλιάνους της Μεσσηνίας το 1880.

Εισήλθε με ανταρτικό σώμα στη Μακεδονία και από τον Σεπτέμβριο του 1906 μπήκε με δώδεκα ευζώνους στον βάλτο των Γιαννιτσών, όπου ανέπτυξε σημαντική δράση εναντίον των Βούλγαρων κομιτατζήδων. Τον Νοέμβριο του 1906 μεταφέρθηκε λόγω τραυματισμού στη Θεσσαλονίκη, αλλά σύντομα επανήλθε στον βάλτο. Τον Ιούνιο του 1907 δέχθηκε πρόταση του Βούλγαρου βοεβόδα Ζλατάν για τοπική ειρήνευση, όμως εκείνος τον συνέλαβε, τον διαπόμπευσε και τον κρέμασε κοντά στο χωριό Βλάδοβο (Άγρα) της Έδεσσας.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΟΛΥΖΟΠΟΥΛΟΣ

Γεννήθηκε στο Νησέλι Ημαθίας το 1880 ήταν εγγονός του Αθανάσιου Πολυζόπουλου αγωνιστή του 1821. Όταν άρχισε ο Μακεδονικός αγώνας κατατάχτηκε στο σώμα του καπετάν Μαλέα. Ήταν άριστος σκοπευτής και έγινε ο φόβος και ο τρόμος των προδοτών και των κομιτατζήδων.

Υπηρέτησε στα σώματα των οπλαρχηγών: Καπετάν Άγρα, Καπετάν Ματαπά, Καπετάν Γκόνου Γιώτα, Καπετάν Κόρακα, Καπετάν Μαλέα, Καπετάν Αποστόλη αναλαμβάνοντας πάντα τις επικίνδυνες αποστολές, έχοντας προσωπική καθοδήγηση από τον Λάμπρο Κορομηλά. Το 1912 κατατάσσεται στα σώματα των Προσκόπων και τελικά σκοτώνεται στη μάχη των Γιαννιτσών.

ΚΑΠΕΤΑΝ ΘΕΟΧΑΡΗΣ ΚΟΥΓΚΑΣ

Εικόνα 36

*Ο καπετάν Θεοχάρης Κούγκας με τον
Εμμανουήλ Κατσίγαρη*

Ο Θεοχάρης Κούγκας γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια (1870). Ήταν περήφανος, ρωμαλέος και ιδιαίτερα γενναίος. Ήταν ψηλός και ιδιαίτερα έξυπνος. Στην αρχή ήταν ζωέμπορας και μετέφερε ζώα από την ελεύθερη Ελλάδα στη Μακεδονία. Στη Λάρισα γνώρισε τον Δήμαρχο Νικόλαο Πετρωτό ο οποίος του ανέθεσε να μεταφέρει όπλα αφού τα κρύψει σε κοφίνια με λεμόνια από το Δερλί Λάρισα στο Κλειδί Ημαθίας

στο σπίτι του Ράκου και από εκεί με διάφορους τρόπους διοχετεύοντας στους αγωνιστές.

Όταν οι Βούλγαροι άρχισαν να εγκαθίστανται στο Βάλτο των Γιαννιτσών ο Θεοχάρης Κούγκας μπαίνει στο Βάλτο στον οποίο συναντά τον Τζόλα Περήφανο που και αυτός κατάγεται από την Αλεξάνδρεια, 1903. Τον Νοέμβρη του 1904 ο Κούγκας έφυγε από το Βάλτο και ακολούθησε το σώμα του Μανώλη Κατσίγαρη και συμμετείχε στις μάχες στο Βλάδολο το Τέχοβο και το Σαρακίνοβο. Αργότερα σε συνεργασία με τον Γκόνο Γιώτα έδρασε στα παραλίμνια χωριά Άδενδρο, Παραλίμνι (Τσέκρι), Καϊλη, Ζορμπά. Το 1908 του ανατίθεται να εξοντώσει μια βουλγάρικη συμμορία.

Το 1912 ο Θ. Κούγκας οδήγησε τους ανιχνευτές του ελληνικού στρατού στο Ρουμλούκι και πήρε μέρος στη μάχη για την κατάληψη της γέφυρας του Λουδία. Το 1913 στον Β' Βαλκανικό πόλεμο κατατάχτηκε εθελοντικά και τραυματίστηκε για έβδομη φορά. Αφού τιμήθηκε για την προσφορά του με τιμητικό δίπλωμα και παράσημο πέθανε το 1917.

ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

Εικόνα 37

Ο Καπετάν Αποστόλης Ματόπουλος με
τον Χαλίλ Μπέη της Καβάσιλας

Ήταν ο κύριος οπλαρχηγός του Γιδά (Αλεξάνδρεια) τα χρόνια του Μακεδονικού Αγώνα. Γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια το 1868. Δημιούργησε δικό του αντάρτικο σώμα και έλαβε μέρος σε πολλές επιχειρήσεις στο Βάλτο. Είχε την ευθύνη για τα χωριά του Ρουμλουκιού και τα χωριά Δυτικά της Θεσσαλονίκης. Διατηρούσε φιλικές σχέσεις με τον μπέη της Καβάσιλας Χαλίλ που είχε ελληνίδα μητέρα. Συχνά εκτελούσε και χρέη δικαστή στις διαφορές των χωρικών.

Συνεργάστηκε με τον καπετάν Νικηφόρο στις επιχειρήσεις εναντίον των Βουλγάρων στις Καλύβες «Κορυφή» και «Βόλακα». Μαζί με

τον καπετάν Γκόννο επιτέθηκαν κατά του χωριού Τρία Χάνια, στην Τούμπα Θεσσαλονίκης και στο Τεκελή όπου εξόντωσαν φανατικούς Βούλγαρους. Ο Τουρκικός στρατός προσπάθησε να τον αιχμαλωτίσει αλλά χρησιμοποιώντας διάφορα τεχνάσματα τους ξέφυγε. Το 1908 όταν έγινε η επανάσταση των Νεότουρκων ο καπετάν Αποστόλης παρουσιάστηκε στην Τουρκική διοίκηση και πήρε αμνηστία. Από εκεί και μετά αρχίζουν τα αμφιλεγόμενα σημεία της δράσης του Καπετάν Αποστόλη. Γεγονός είναι ότι το 1912 όταν ο ελληνικός στρατός ελευθέρωσε τη Μακεδονία ο καπετάν Αποστόλης έφυγε για την Αμερική.

Το 1952 είχε προγραμματίσει την επιστροφή του αλλά πέθανε πριν το πραγματοποιήσει σε ηλικία 83 ετών.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΤΣΑΜΠΑΣ

Ο Δημήτρης Κατσάμπας γεννήθηκε στο Ραψομανίκι, όπου παντρεύτηκε η μητέρα του η Κυράννα (από τον πρώτο της γάμο είχε τον Πρόδρομο Ποζιαρίτη). Μετά από μια αψιμαχία με τον γιο του Μπέη τον οποίο νίκησε σε αγώνα πάλης ο Δημήτρης Κατσάμπας έφυγε στα βουνά. Κατέφυγε στα Πιέρια και από εκεί χτυπούσε τους Τούρκους Μπέηδες και τους επιστάτες τους. Αργότερα μαζί με τον αδερφό του τον Καπετάν Σκοτίδη στρατεύτηκε στο Μακεδονικό αγώνα και υπηρέτησε στο σώμα του Βασίλη Σταυρόπουλου όπου αναλάμβανε ριψοκίνδυνες και παράτολμες αποστολές. Επίσης συμμετείχε στην πυρπόληση του χωριού Δόλιανη. Μετά την επανάσταση των Νεότουρκων ο Κατσάμπας συνέχισε την προηγούμενη δράση του. Από διηγήσεις μαθαίνουμε ότι όταν ο Σουλτάνος Ρεσάτ ταξίδεψε σιδηροδρομικώς για το Μοναστήρι και πέρασε από την Αλεξάνδρεια, ο Κατσάμπας μεταμφιεσμένος σε ιερέα σκόπευε να τον σκοτώσει όταν θα έβγαινε να χαιρετήσει τον κόσμο. Την

τελευταία στιγμή πείστηκε από έναν άλλο ιερέα με το επιχείρημα ότι οι Τούρκοι θα κατέστρεφαν όλη την περιοχή. Αργότερα οι μπέηδες τον επικήρυξαν και με προδοσία μιας γυναίκας που τον δηλητηρίασε απαλλάχτηκαν τελικά απ' αυτόν. Ο λαός θρήνησε το θάνατό του και του αφιέρωσε το τραγούδι με την επωνυμία «Του Κατσάμπα».

Εικόνα 38

Ο καπετάν Σκοτίδας και ο Δημήτρης Κατσάμπα φωτογραφίζονται με Οθωμανούς αξιωματικούς μετά την επανάσταση των Νεοτούρκων

Ένα Σάββατο βράδυ, βρε Κατσάμπα μ' μια
Κυριακή πρωί
βάρεσαν τον Δημήτρη τον Κατσάμπα
μέσα στο Μελίκ (Μελίκη).
Το κρίμα να 'χει η Δέσπω η Αντωνούδα
που σε φαρμάκωσε
και τ' άδικο να το 'χει, βρε Κατσάμπα μ'
η Ντώνας τ' Αντωνούδα
που στους Τούρκους σε παρέδωσε.
Σε κλαίει η Βέροια και όλη
Η Νιάουστα
σε κλαίει κι του Ρουμλούκι βρε Κατσάμπα μ'
μέχρι την Κουλακιά.

Εικόνα 39
Ο Λ. Γιοβανόπουλος με στολή Μακεδονομάχου